

PSIHOLOGIJA

1. UVOD

Okvirni program za psihologiju kreće se u različitom broju sati za obavezni predmet i za izbornu nastavu. Obavezni predmet za psihologiju je 30 časova u IV razredu, a za izbornu nastavu je 60 časova u III i IV razredu. Ciljevi predmeta se u izornoj nastavi provjeravaju na maturi a uključuju taksonomiju ciljeva od nižih ka višim, to jest od znanja (poznavanja), razumijevanja u upotrebi do interpretacije vrijednosti.

Ispitna provjera kao mjere ocjenjivanja, a u skladu sa ciljevima, uključuje različite tipove zadataka za provjeru kao što su: strukturirani eseji , strukturirani zadaci seminarskih radova.

Kod strukturiranih eseja vrednujemo tri dijela: činjenice, argumentiranje te procjenjivanje i zaključivanje. Za svaki dio imamo pristup kroz dva nivoa: potpuni odgovori i nepotpuni odgovori- manjkavi odgovori. Kompletan esej se vrednuje kroz šest nivoa.

Kod strukturiranih zadataka vrednujemo: poznavanje činjenica, argumentiranje te procjenjivanje i zaključivanje. Svaki dio ima dva nivoa, a zadaci u cjelini šest nivoa. Te zadatke karakteriše različitost pitanja, zato vrednujemo odgovore na svako pitanje posebno, a posebno u njima vrednujemo integritet odgovora.

U okviru seminarskih radova ocjenjujemo pet dijelova: priprema u nacrtu za izradu; zbir i izbor podataka informacija te njihova primjenjivost; analiza, interpretacija i vrednovanje dokazivanja (rezultata u informacijama); oblikovanje rada i koherentnost u smislu predstavljenih istraživanja. Svaki dio vrednujemo na tri nivoa.

2. CILJ

Znanje

Da učenik zna osnovnu psihološku terminologiju i da je pravilno upotrebljava,
zna definirati osnovne psihološke pojmove,
zna opisati osnovne osobnosti područja,
zna opisati značajnost psihičkih procesa i pojava.

Razumijevanje i upotreba

Da učenik zna objasniti zakonitosti psihičkih događaja,
zna objasniti međusobnu zavisnost psihičkih procesa i njihovu ulogu u oblikovanju i djelovanju ličnosti,
zna upotrijebiti psihološke spoznaje, kako se ponašati u životnim situacijama,
zna planirati najjednostavnija psihološka istraživanja,
zna izabrati odgovarajuće izvore u skladu sa ciljevima istraživanja,

zna upotrijebiti odgovarajuće istraživačke tehnike i postupke za sakupljanje i obradu podataka,
zna da posreduje spoznajama u jasnom i koherentnom obliku.

Interpretacija i vrednovanje

Učenik analizira, upoređuje, povezuje, objašnjava i vrednuje informacije i podatke u različitim oblicima,

na osnovu kritičke analize informacija i zadataka formira odgovarajuće zaključke s vlastitim pogledom.

ZAJEDNIČKI PREDMET: PSIHOLOGIJA

PSIHOLOGIJA U ČETVRTOM RAZREDU GIMNAZIJE SA GODIŠNJIM FONDOM 30 ČASOVA.

1. PREDMET I RAZVOJ PSIHOLOGIJE (2 časa)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Predmet psihologije

- ♦ Šta su psihički procesi,
- ♦ teorijski i praktični ciljevi psihologije
- ♦ glavne psihološke grane
(teorijske: opća, razvojna, socialna psihologija;
praktične: pedagoška i klinička psihologija,
psihologija rada, sportska psihologija).

Razvoj psihologije

- ♦ Naučno i nenaučno shvatanje psihičkog života
- ♦ začetci naučne psihologije u svijetu
- ♦ opis, primjena i ocjena pravca razvoja psihologije
(psihoanaliza, bihejviorizam, humanistički i
kognitivni pravac).

2. PSIHOLOŠKE METODE (2 časa)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Opazajne metode

- ♦ Pojam ekstrospekcija i introspekcija, upoznavanje sa prednostima i manjkavostima kod obje metode,

Eksperiment

- ♦ Opis i primjena eksperimentalnog metoda opažanja i upoznavanje njenih prednosti i manjkavosti.

3. TEHNIKE ZA ISPITIVANJE (1 čas)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Intervju, anketa, upitnik, sociometrija

- ♦ opisivanje i razlikovanje tehnika, njihovih prednosti i nedostataka u primjeni

4. FAKTORI RAZVOJA (1 čas)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Nasljeđe, okolina, samorazvoj

- ♦ Učenik opisuje temeljne faktore u čovjekovom razvoju i njihovu međuovisnost.

5. PSIHIČKI PROCESI (18 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Emocije

Značajnost i vrste emocija

- ♦ Učenik određuje pojam i komponente emocija,
- ♦ dijeli emocije po različitim mjerilima (sastav, jačina, trajanje), opisuje ih i pronalazi primjere,

Razvoj i zrelost emocija

- ♦ Učenik opisuje razvoj emocija i ocjenjuje ulogu zrenja i učenja u emotivnom razvoju,
- ♦ opisuje značaj emotivne zrelosti, upoznaje emotivno zrelo djelovanje i s primjerima ga tumači,

Odnos između emocija i drugih psihičkih procesa u ponašanju

- ♦ Učenik objašnjava povezanost emocija s drugim procesima,

Motivacija

Značajnost te vrste potreba i motiva, motivacijski proces

- ♦ Učenik definiše pojam: potreba, motiv, cilj,
- ♦ opisuje i s primjerom predstavlja motivacijski proces,
- ♦ opisuje značaj bioloških i psihosocijalnih potreba te navodi primjere,

Hijerarhija motiva	♦ pojašnjava i s primjerima predstavlja ponašanje ljudi u pogledu hijerarhije motiva.
Uticaj motivacije na učenje i rad	♦ Učenik definiše pojam motivacije za učenje i rad, ♦ opisuje, s primjerima predstavlja vrijednosti unutarnje i vanjske motivacije,
Motivacija i emotivni procesi	♦ Učenik objašnjava povezanost između motivacije, emotivnih procesa i uspješnost u različitim životnim područjima,
Opažanje / Percepcija / Čulna osnova i organizacija opažanja	♦ Učenik definiše i razlikuje pojam: osjet i opažaj, ♦ opisuje i s primjerima predstavlja pojave senzorne adaptacije te pojašnjava pojam: absolutni, diferencijalni i terminalni osjetni prag, ♦ objašnjava i razlikuje poremećaje predstava: iluzije, halucinacije.
Pažnja	♦ Učenik definiše pojam pažnje, ♦ objašnjava ulogu pažnje u opažanju, ♦ upoznaje značaj pažnje za učenje i rad.
Socijalno opažanje	♦ Učenik definiše pojam socijalnog opažanja, ♦ objašnjava i s primjerima predstavlja moguće greške u socijalnom opažanju (prvi utisci, halo efekat, greške simpatije),
Mišljenje Pojam i vrste (oblik) mišljenja	♦ Učenik definiše pojam mišljenja, ♦ objašnjava ovisnost između mišljenja i drugih psihičkih procesa.
Razvoj mišljenja	♦ Učenik opisuje osnovne stepene razvoja mišljenja
Pojmovi, simboli	♦ Učenik objašnjava značaj pojmova i simbola,

Stvaralačko mišljenje	♦ Učenik definiše pojam stvaralaštva u odnosu na dostignuće, na proces i na vlastite osobnosti, ♦ opisuje faze procesa stvaralačkog mišljenja (preparacija, inkubacija, iluminacija, verifikacija),
Učenje i pamćenje Pojam i oblici (vrste) učenja	♦ Učenik definiše pojam učenja, ♦ pojašnjava, razlikuje i s primjerima predstavlja oblike učenja: klasično i instrumentalno uslovljavanje, oponašanje i učenje po modelu, učenje s uviđanjem i razumijevanjem .
Pamćenje i zaboravljanje	♦ Učenik definiše pojam: pamćenja, zaboravljanja i predstavljanja, ♦ opisuje i upoređuje vrste pamćenja: trenutno (senzorni registar), kratkoročno (razvojno) i dugoročno pamćenje,
Faktori i metode učenja	♦ Učenik opisuje i s primjerima predstavlja faktore učenja (fizičke, socijalne, fiziološke, psihološke), ♦ objašnjava i ocjenjuje značaj sposobnosti, motivacije, emocija i stilova učenja (vizuelni, auditivni, pokretima-tjelesni, analitički, cjeloviti) za učenje,

6. LIČNOST (4 časa)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Pojam i struktura ličnosti	♦ Učenik definiše ličnost kao psihofizičku cjelinu (cjelovitost, individualnost, dosljednost), ♦ opisuje i razlikuje područja ličnosti (tjelesna konstitucija, temperament, značaj sposobnosti), ♦ objašnjava i vrednuje razlike između tumačenja tipološkog i dimenzionalnog poimanja ličnosti, ♦ objašnjava zavisnost pojedinačnih područja ličnosti od nasljeđa i okoline (ispitivanje blizanaca).
Inteligencija	♦ Učenik definira pojam inteligencija,

Dinamika ličnosti

Psihičke teškoće

- ♦ Učenik definiše pojam: frustracija, konflikt, stres, kriza,
- ♦ objašnjava nastanak i posljedice frustracije i stresa (emotivne i psihosomatske smetnje),

Suočavanje sa psihološkim teškoćama

- ♦ Učenik opisuje i na primjerima poima konstruktivne i nekonstruktivne reakcije na psihološke teškoće,
- ♦ opisuje i s primjerima poima glavne odbrambene mehanizme (kompenzacija, racionalizacija, projekcija, identifikacija, negiranje i potiskivanje).

Razvoj ličnosti

Periodi razvoja ličnosti

- ♦ Učenik definiše postupnost i kontinuiranost razvoja ličnosti,

perioda

- ♦ opisuje glavne karakteristike (tjelesne, spoznajne, emotivne, moralne i socijalne) razvoja ličnosti (prenatalno, djetinjstvo, mladalaštvo, odrasla dob, starost),

Zrela ličnost i poremećaji

- ♦ Učenik opisuje karakteristike zrele ličnosti i na primjerima pojašnjava ponašanja zrele ličnosti.

IZBORNI PREDMET: PSIHOLOGIJA

PSIHOLOGIJA U TREĆEM RAZREDU GIMNAZIJE SA GODIŠNJIM FONDOM 60 ČASOVA.

1. PREDMET I RAZVOJ PSIHOLOGIJE (4 časa)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Predmet psihologije

- ♦ Učenik definira i razlikuje šta je psihički proces, doživljaji u ponašanju,
- ♦ pojašnjavanje teorijskih i praktičnih ciljeva psihologije,
- ♦ da učenik definira i razlikuje glavne psihološke grane (teorijske: opća, razvojna, socijalna psihologija; praktične: pedagoška, klinička psihologija, psihologija rada, sportska psihologija).

Razvoj psihologije

- ♦ Pojašnjava naučno i nenaučno shvatanje psihičkog života,
- ♦ opisuje začetke naučne psihologije u svijetu
- ♦ opisuje, poredi i procjenjuje pravce razvoja psihologije (psihoanaliza, biheviorizam, humanistički i kognitivni pravac).

2. PSIHOLOŠKE METODE (4 časa)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Opažajne metode

- ♦ Definiše pojam ekstrospekcija i introspekcija i pojašnjava kroz konkretne primjere,
- ♦ upoznaje prednosti i nedostatke kod obje metode,
- ♦ opisuje metode opažanja i njihovo predstavlja ih kroz konkretne primjere.

Eksperiment

- ♦ Opis metoda eksperimenta i upoznavanje kroz konkretne primjere,
- ♦ primjena eksperimentalnog metoda opažanja i upoznavanje njenih prednosti i nedostatke.

3. TEHNIKE ZA ISPITIVANJE (5 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Intervju

- ♦Opisivanje i razlikovanje strukturiranih i nestrukturiranih intervju,
- ♦ upoznaje prednosti i nedostatke oba intervju.

Anketa i upitnici

- ♦ Definira i razlikuje oba pojma,
- ♦ opisuje i razlikuje otvoreni i zatvoreni tip upitnika i upoznaje kroz primjere,
- ♦ upoznaje prednosti i nedostatke oba tipa upitnika.

Sociometrijske tehnika

- ♦ Učenik opisuje značaj sociometrijske tehnike,
- ♦ pojašnjava načine predstavljanja rezultata (sociogram, njegova struktura) i s primjerom ga predstavlja

Primjena tehnika

- ♦ Učenik primjenjuje navedene tehnike i upoznaje njihovu primjenljivost u praksi (upotrebljava se za lakše namjene).

4. SKUPLJANJE I OBRADA PSIHOLOŠKIH PODATAKA (11 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Skupljanje podataka

- ♦Učenik definiše pojam populacije i uzorka,
- ♦ zna da pojasni reprezentativnost uzorka i da spozna značaj date reprezentativnosti za uopštavanje rezultata,
- ♦ da opiše značaj normalne distribucije rezultata i na konkretnom primjeru ih pojasni.

Obrada podataka	♦ Učenik određuje osnovne načine obrade podataka: razvrstavanje, distribucija frekvencije, ♦ razvrstava podatke, obrađuje ih po distribuciji frekvencije, ♦ prosuđuje o prednostima i nedostatkama obrađenih podataka.
Grafički prikaz	♦ Učenik prikazuje podatke s histogramima i statističkim poligonom.
Kvantitativna obrada podataka	♦ Učenik zna upotrijebiti: relativnu procjenu (postotak), mjere srednje vrijednosti (aritmetička sredina, medijana, modus), ♦ uporedno prosuđuje različite srednje vrijednosti, pojašnjava pojam raspršenosti (disperzije), ♦ objašnjava pojam korelacije.

5. FAKTORI RAZVOJA (4 časa)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Nasljeđe, okolina, samorazvoj	♦ Učenik definira temeljne faktore razvoja, ♦ upoznaje značaj i međuovisnosti temeljnih činilaca u čovjekovom razvoju i očigledno na primjeru; upoznaje ih, ♦ objašnjava relativnu ovisnost pojedinca od nasljeđa i okoline.
--------------------------------------	--

6. BIOLOŠKA OSNOVA PSIHIČKOG ŽIVOTA (5 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Nervni sistem	♦ Da učenik definira pojam i ulogu nervnog sistema u funkcioniranju čovjeka, ♦ da upozna anatomske osnovu nervnog sistema: nervna ćelija, autonomni i periferni nervni sistem, ♦ da opiše i razlikuje funkcioniranje nervnog sistema: procesi, refleksi, receptori, efektori, osjetni organi, ♦ da objasni funkcioniranje mozga i njegov utjecaj na psihičke procese kod čovjeka kroz primjere.
----------------------	--

7. PSIHIČKI PROCESI (34 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Emocije

Značaj i vrste emocija

- ♦ Učenik definiše pojam i komponente emocija,
- ♦ upoznaje komponente emocija: radost, ljutnja, strah, ljubav, žalost,
- ♦ dijeli emocije po različitim mjerilima (sastav, jačina, trajanje), opisuje ih i pronalazi primjere,
- ♦ opisuje i razlikuje izražavanje emocija putem « govora tijela».

Razvoj i zrelost emocija

- ♦ Učenik opisuje razvoj emocija i ocjenjuje ulogu zrenja i učenja u emotivnom razvoju,
- ♦ opisuje značaj emotivne zrelosti, upoznaje emotivno zrelo djelovanje i s primjerima ga tumači,
- ♦ objašnjava i ocjenjuje glavne faktore u životnim situacijama, koji utiču na razvoj emotivne zrelosti.

Odnos između emocija i drugih psihičkih procesa u ponašanju

- ♦ Učenik objašnjava povezanost emocija s drugim procesima,
- ♦ procjenjuje značaj emocija u međusobnom sporazumijevanju kod različitih životnih situacija (vrijednosna, prilagodstvena, usmjeravajuća, odbrambena funkcija).

Motivacija

Značaj te vrste potreba i motiva, motivacijski proces

- ♦ Učenik definiše pojam: potreba, motiv, cilj,
- ♦ opisuje i s primjerom predstavlja motivacijski proces,
- ♦ opisuje značaj bioloških i psihosocijalnih potreba te navodi primjere,
- ♦ razlikuje i na primjerima pojašnjava nagonsko i socijalizirano zadovoljavanje potreba te homeostatično i progresivno zadovoljenje potreba,

	♦ opisuje značaj svjesne motivacije (volje) i nesvjesne motivacije (Frojdovo tumačenje), ♦ procjenjuje posljedice nezadovoljenja potreba.
Hijerarhija motiva	♦ Učenik objašnjava i vrednuje hijerarhiju motiva po Maslowu, ♦pojašnjava i s primjerima predstavlja ponašanje ljudi u pogledu hijerarhije motiva.
Utjecaj motivacije na učenje i rad	♦ Učenik definiše pojam motivacije za učenje i rad, ♦ opisuje, s primjerima predstavlja vrijednosti unutarnje i vanjske motivacije, ♦pojašnjava i s primjerima predstavlja dijelove naučene motivacije: proizvedene motivacije, nivo aspiracije.
Motivacija i emotivni procesi	♦ Učenik objašnjava povezanost između motiva, emotivnih procesa i uspješnost u različitim životnim područjima, ♦vrednovanje značaja emocija kao motivacijskog faktora i davanje primjera za to.

1. PSIHIČKI PROCESI (28 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Opažanje (percepcija)

Čulna osnova i

organizacija opažanja

- ♦ Učenik definiše i razlikuje pojam: osjet i opažanje,
- ♦ opisuje proces opažanja (draž, čula, centre opažanja),
- ♦ opisuje i s primjerima predstavlja pojave senzorne adaptacije te pojašnjava pojam: apsolutni, diferencijalni i terminalni osjetni prag,
- ♦ objašnjava načela organizacije opažanja (lik – osnova, blizina, sličnost, zbijenost, simetričnost draži),
- ♦ objašnjava i razlikuje poremećaje predstava: iluzije, halucinacije.

Faktori oblikovanja opažanja, utjecaj opažanja

- ♦ Učenik objašnjava o presudnim utjecajima psiholoških i socioloških faktora na opažanje (iskustvo, emocije, motivacija, stavovi, pripadnost grupi),
- ♦ na primjerima upoznaje značaj predstave za čovjeka.

Pažnja

- ♦ Učenik definiše pojam pažnje,
- ♦ objašnjava ulogu pažnje u opažanju,
- ♦ kroz primjere objašnjava i zaključuje o značaju unutarnjih i vanjskih faktora pažnje (motivacija, značaj draži),
- ♦ upoznaje značaj pažnje za učenje i rad.

Socijalno opažanje

- ♦ Učenik definiše pojam socijalnog opažanja,
- ♦ upoznaje i s primjerima predstavlja moguće greške u socijalnom opažanju (prvi utisci, halo efekat, greška simpatije),

Mišljenje

Pojam i vrste (oblik) mišljenja

- ♦ objašnjava i upoznaje posljedice pogrešnog socijalnog opažanja.

- ♦ Učenik definiše pojam mišljenja,

- ♦ pojašnjava: realistično/ mašta, induktivno/ deduktivno, konvergentno/ divergentno, konkretno/ apstraktno mišljenje,

- ♦ objašnjava ovisnost između mišljenja i drugih psihičkih procesa.

Razvoj mišljenja

- ♦ Učenik opisuje osnovne faze razvoja mišljenja (po Piagetu) i s primjerima ih predstavlja.

Pojmovi i simboli

- ♦ Učenik objašnjava značaj pojma i simbola,

- ♦ opisuje proces nastajanja pojma (apstrahiranje i uopštavanje).

Rješavanje problema

- ♦ Učenik opisuje i razlikuje strategije rješavanja problema (ogledi, pogreške, uviđanje, postupna analiza) te ih s primjerima predstavlja,

- ♦ objašnjava i upoznaje ulogu sposobnosti, motivacije, emocija i znanja u rješavanju problema.

Stvaralačko mišljenje

- ♦ Učenik definiše pojam stvaralaštva u odnosu na dostignuća, na proces i na vlastite osobenosti,

- ♦ opisuje faze procesa stvaralačkog mišljenja (preparacija, inkubacija, iluminacija, verifikacija),

- ♦ pojašnjava i ocjenjuje ulogu konvergentnog i divergentnog mišljenja u stvaralaštvu,

- ♦ objašnjava i ocjenjuje faktore, koji utiču na stvaralaštvo (inteligencija, sposobnost divergentnog mišljenja, nekonformizam, ustrajnost, radoznalost itd.).

Učenje i pamćenje

Pojam i oblici (vrste) učenja

- ♦ Učenik definiše pojam učenja,

- ♦ pojašnjava, razlikuje i s primjerima predstavlja oblike učenja: klasično i instrumentalno uslovljavanje, oponašanje i učenje po modelu, učenje s uviđanjem i razumijevanjem.

Pamćenje i zaboravljanje	♦ Učenik definiše pojam: pamćenja, zaboravljanja i predstavljanja, ♦ opisuje i upoređuje vrste pamćenja: trenutno (senzorni registar), kratkoročno (razvojno) i dugoročno pamćenja, ♦ objašnjava i s primjerima predstavlja kvantitativne i kvalitativne promjene pri zapamćivanju gradiva.
Faktori i metode učenja	♦ Učenik opisuje i s primjerima predstavlja faktore učenja (fizičke, socialne, fiziološke, psihološke), ♦ objašnjava i ocjenjuje značaj sposobnosti, motivacije, emocija i stilova učenja (vizuelni, auditivni, pokretom-tjelesni, analitički, cjeloviti) za učenje, ♦ objašnjava i ocjenjuje metode i načine (strategije) za poboljšanje zapamćivanja i uspješnog učenja (misaoni uzorci, očiglednosti, povezivanje).
Rezultati učenja	♦ Učenik definiše pojam: navika, vještina i znanje te ih s primjerima predstavlja, ♦ objašnjava i ocjenjuje značaj navika, vještina i znanja za čovjeka.

2. LIČNOST (20 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Pojam i struktura ličnosti

- ♦ Učenik definiše ličnost kao psihofizičku cjelinu (cjelovitost, individualnost, dosljednost),
- ♦ definiše i s primjerima predstavlja pojam: osobenost ličnosti, crte, dimenzije, tipovi,
- ♦ opisuje i razlikuje područja ličnosti (tjelesna konstitucija, temperament, značaj sposobnosti),
- ♦ objašnjava i ocjenjuje utjecaj pojedinačnih područja ličnosti na doživljaje, ponašanje i uspješnost ljudi,

- ♦ opisuje i vrednuje tipološko tumačenje ličnosti (Hipokratovo, Jungovo, Kretschmerovo), opisuje i vrednuje dimenzionalno poimanje ličnosti (Eysenckova teorija),
- ♦ objašnjava i vrednuje razlike među tipološkim i dimenzionalnim poimanjem ličnosti,
- ♦ objašnjava zavisnost pojedinačnih područja ličnosti od nasljeđa i okoline (ispitivanje blizanaca).

Inteligencija

- ♦ Učenik definira pojam inteligencija,
- ♦ objašnjava i procjenjuje značaj mjerenja inteligencije i količnika inteligencije,
- ♦ opisuje sastavne dijelove (faktore) inteligencije po Thurstonovoj teoriji i aplicira je na učenje pojedinih školskih predmeta i na različita zanimanja,
- ♦ opisuje Gardnerovu teoriju inteligencije i aplicira je na različita područja pojedinačnog djelovanja,
- ♦ objašnjava odnos između inteligencije i stvaralaštva.

Dinamika ličnosti

Psihička opterećenja

- ♦ Učenik definiše pojam: frustracija, konflikt, stres, kriza,
- ♦ opisuje i s očiglednim primjerima upoznaje glavne vrste konflikta,
- ♦ objašnjava nastanak i posljedice frustracije i stresa (emotivne i psihosomatske smetnje),
- ♦ pojašnjava i razlikuje pojam frustracijske tolerancije i snage ličnosti te procjenjuje njen značaj pri prevazilaženju teškoća,
- ♦ pojašnjava i procjenjuje ulogu motivacijske dinamike u djelovanju ličnosti.

Suočavanje sa psihološkim teškoćama

- ♦ Učenik opisuje i na primjerima poima konstruktivne i nekonstruktivne reakcije na psihološke teškoće,

Razvoj ličnosti

Periodi razvoja ličnosti

- ♦ opisuje i s primjerima poima glavne odbrambene mehanizme (kompenzacija, racionalizacija, projekcija, identifikacija, negiranje i potiskivanje).
- ♦ Učenik definiše postupnost i kontinuiranost razvoja ličnosti,
- ♦ opisuje glavne karakteristike (tjelesne, spoznajne, emotivne, moralne i socijalne) perioda razvoja ličnosti (prenatalno, djetinjstvo, mladalaštvo, odrasla dob, starost),
- ♦ pojašnjava pojam slike o sebi i procjenjuje značaj odgovarajuće slike o sebi za čovjeka,
- ♦ s primjerima predstavlja utjecaj različitih životnih situacija na sliku o sebi,
- ♦ opisuje i s primjerima predstavlja faze razvoja ličnosti po Eriksonovoj teoriji (faze, kriza identitet...).

Zrela ličnost i poremećaji

- ♦ Učenik opisuje karakteristike zrele ličnosti i na primjerima pojašnjava ponašanje zrele ličnosti.

Teorije ličnosti

Psihodinamične teorije

- ♦ Učenik objašnjava i vrednuje psihodinamično poimanje strukture, razvoja i djelovanja ličnosti po Freudu,
- ♦ pojašnjava pojmovne strukture ličnosti po Jungu.

Dispozicijske teorije

- ♦ Učenik opisuje i vrednuje strukturno (dispozicijsko) poimanje ličnosti (Kretschmer, Eysenk).

Bihevioralna teorija (teorija ponašanja)

- ♦ Učenik opisuje osnovne karakteristike ponašajnog poimanja ličnosti (Skinner) i vrednuje ga.

Humanističke teorije

- ♦ Učenik opisuje i vrednuje humanističko poimanje ličnosti (Maslow i Rogers),
- ♦ pojašnjava pojmove: rast ličnosti i samoaktualizacija.

Kognitivne teorije

- ♦ Učenik objašnjava kognitivno poimanje ličnosti (Piaget).

Upoređivanje teorija ličnosti

- ♦ Učenik razlikuje i upoređuje osnovne karakteristike pomenutih teorija.

3. POJEDINAC U GRUPI I GRUPNA DINAMIKA (12 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Socijalizacija

Pojam i značaj socijalizacije

- ♦ Učenik određuje pojam socijalizacije (primarna i sekundarna),
- ♦ objašnjava i ocjenjuje utjecaj socijalizacije na čovjekovu ličnost.

Socijalna grupa

- ♦ Učenik određuje pojam: socijalna grupa, socijalna uloga,
- ♦ opisuje i s primjerima predstavlja različite oblike socijalnih grupa (formalne i neformalne, primarne i sekundarne),
- ♦ poima i ocjenjuje psihološke funkcije obitelji (sigurnost, prihvaćenost, nadzor),
- ♦ opisuje način odgoja (odgojni stilovi): autoritativno, autoritarno, permisivno, bezbrižno i ocjenjuje njihove posljedice za razvoj djeteta.

Međusobni odnosi

Odlučivanje u grupi

- ♦ Učenik opisuje i s primjerima predstavlja pojedinačne tipove vođenja (autokratsko, demokratsko, liberalno),
- ♦ prosuđuje prednosti i manjkavosti pojedinih načina vođenja u konkretnim situacijama,
- ♦ pojašnjava i s primjerima predstavlja konformizam i nekonformizam.

Prosocijalno ponašanje

- ♦ Učenik opisuje i s primjerima predstavlja prosocijalno ponašanje (sudjelovanje, empatija, altruizam).

Proindividualno ponašanje

- ♦ Učenik opisuje i s primjerima predstavlja proindividualno ponašanje (asertivnost, egoizam, takmičenje).

Antisocijalno ponašanje

- ♦ Učenik opisuje i s primjerima predstavlja antisocijalno ponašanje (agresivnost, delinkventnost),

- ♦ objašnjava razvoj agresivnosti (biološko, frustracijsko, ponašajno, sa aspekta socijalnog tumačenja).
- ♦ Učenik objašnjava i ocjenjuje posljedice prosocialnoga, proindividualnoga i antisocialnoga ponašanja za međusobne odnose.

Stavovi, vrijednosti i moral Stavovi

- ♦ Učenik određuje i razlikuje pojmove: stav, predrasuda, stereotip,
- ♦ pojašnjava i s primjerom predstavlja komponente stavova (kognitivna, emocionalna, konativna, ponašajna),
- ♦ objašnjava i procjenjuje uzroke formiranja predrasuda(ekonomski i politički uzroci, socijalizacija, frustracije),
- ♦ opisuje i s primjerima predstavlja utjecaj predrasude na ponašanje (ogovaranje, izbjegavanje, diskriminacija, genocid),
- ♦ objašnjava, vrednuje i s primjerima predstavlja utjecaj predrasuda na odnose s različitim socijalnim skupinama (manjine, etničke i rasne skupine, starosne skupine, pol).

Vrijednosti i moral

- ♦ Učenik određuje pojam vrijednosti i razliku među pojmovima: vrijednost, pravila obitelji, moral,
- ♦ opisuje i s primjerima predstavlja glavne kategorije vrijednosti (hedonističke, potencijalne, moralne, ispunjavajuće),
- ♦ opisuje i s primjerima predstavlja osnovne faze moralnog prosuđivanja (Kohlbergovo tumačenje),
- ♦ procjenjuje značaj vrijednosti, pravila obitelji i morala za pojedinca u obitelji,
- ♦ vrednuje faktore koji utječu na razvoj vrijednosti i moralnog prosuđivanja.

UPUTSTVO ZA IZRADU SEMINARSKOGA RADA

Seminarski rad je teoretski kao i empirijski. To je učenikov individualni i samostalni rad. Tema rada mora biti psihološka, ne smije biti interdisciplinarna ili iz nekog drugog područja.

Teme rada predlaže PZ, mentor u školi, a bira je učenik u dogovoru sa mentorom. Pri izboru teme moraju biti ispunjeni slijedeći uslovi:

- tema mora biti u skladu s ciljem maturalnog ispitnog kataloga,
- mora biti data mogućnost upotrebe jednostavnih metoda i tehnika, koje su određene ciljem maturalnog ispitnog kataloga,
- mora biti data mogućnost pristupa literaturi.

Opseg rada je 15 – 25 strana bez priloga.

Učenik prijavljuje temu i seminarski rad u skladu s Pravilima za izradu seminarskoga rada, koje je pripremila Kantonalna maturalna komisija. Rok za predaju seminarskoga rada određen je s maturalnim kalendarom.

Dijelovi rada

TEORIJSKI RAD

Teorijski dio rada sadrži slijedeće dijelove:

1. naslov,
2. sadržaj,
3. uvod,
4. razrada teme i rasprava,
5. zaključak,
6. navođenje literature.

Naslov

Zahvata bit rada. Najkonkretnije i ne preopširno.

Sadržaj

U sadržaju treba dati sve dijelove: poglavlja i druge elemente rada. Treba da budu označeni jednako, kako su u samom radu označeni (npr. s decimalnom klasifikacijom, ako je u radu upotrebljena). Pored naslova pojedinih dijelova mora biti navedena strana, na kojoj taj dio počinje.

Uvod

Uvod rada je predgovor, koji predstavlja rad. To bi bio uvod u materiju koja slijedi, najava onoga, o čemu će učenik raspravljati. Glavni dijelovi te razrede rada su : određenje istraživačkog cilja, problemi i hipoteza, pojašnjenje za izbor problema, kratko saopćenje o materiji rada (istaknuti, kako je proteklo sakupljanje literature), poteškoće pri njegovom izvođenju i dileme, koje su pratile izradu.

Razrada teme i rasprava

To je najbitniji dio, srž rada ili rad u užem smislu riječi. Daje dokumentiranu podlogu iz literature (navodi autore, godinu izdanja, označava izvore i strane iz koje je izvadilo citat), obrađuje, analizira i kritički vrednuje navedene konstatacije.

Rasprava je podijeljena na posebna poglavlja, koja su osnov cjeline. Učenik ih po vlastitom nahođenju povezuje u veće cjeline, koje se odnose na tematski sklop, ali su razdvojeni na poglavlja. Svi ti dijelovi moraju biti primjereno imenovani s naslovima i podnaslovima. Učenik ih također označava slovima ili brojevima, kako bi rad bio pregledan.

Zaključci

Ovaj dio obuhvata sažetak i zaključne misli. Sažetak ili rezime je zbijena sadržina rada. Učenik ukratko sažima bitna pitanja, koje je postavio, te oblikuje odgovarajuće zaključke. Ukazuje na moguće nedostatke, predlaže poboljšanja i daje ocjenu upotrebne vrijednosti cijeloga zadatka.

Literatura

Upute za citiranje i navođenje literature su date u poglavlju « Citiranje i spisak literature».

Prilozi

Na kraju kao poseban dio rada dati su prilozi, npr. dokazno gradivo ..

Primjer za temu teorijskog zadatka:

Psihodinamično poimanje strukture i razvoja ličnosti.

EMPIRIJSKI RAD

Empirijski rad sadrži slijedeće dijelove:

1. naslov,
2. sadržaj,
3. teorijski uvod,
4. cilj i problemi rada,
5. hipoteze,
6. metode,

7. rezultati i interpretacija,
8. zaključci,
9. navođenje literature.

U pogledu naslova rada, pisanja sadržaja i oblikovanja valjanih zaključaka, koji su navedeni u teorijskom radu. Preostali sastavni dijelovi empirijskog rada su slijedeći:

Teorijski uvod

U ovom dijelu učenik predstavlja i kritički vrednuje informacije o istraživanom problemu, koje je našao u literaturi. Upotrebljena literatura na kraju vezana je za problem i izvedbu rada.

Određivanje cilja i problema rada

Cilj i problem treba kratko predstaviti i obrazložiti razloge za njegov izbor i povezati ga s informacijama, koje možemo naći u literaturi i koje su date u teorijskom uvodu.

Hipoteze

Učenik mogućim odgovorima na pitanja, koje je u radu postavio, oblikuje glavne ili alternativne hipoteze. Pri odlučivanju za jednu ili drugu vrstu hipoteze uopćava spoznaje o proučavanom problemu iz literature ili mogućeg vlastitog iskustva.

Metode

Poglavlje obuhvata: uzorak istraživanja, mjerne instrumente, sakupljanje podataka i statističku obradu. Taj dio je označen sa odgovarajućim podnaslovima. Pri predstavljanju mjernih instrumenta posebno naglasiti, kakva je bila vlastita uloga učenika u tome (autorstvo, koordinacija).

Rezultati

Dobiveni rezultati moraju biti uređeni i predstavljeni tako, da su vidljivi odnosi među njima i osnovni trendovi (tabele, grafički prikazi). Statističku obradu podataka, učenik, u tom poglavlju ne navodi, nego je dodaje na kraju rada kao prilog.

Interpretacija

Interpretacija istraživačkih rezultata podrazumijeva objašnjenje odnosa među njima te ih povezuje s ciljem ispitivanja i širim spoznajama iz literature. Učenik mora pri interpretaciji pokazati također sposobnost procjenjivanja vrijednosti i slabosti dobivenih rezultata u pogledu upotrebijene metodologije. Učenik može oba dijela « Rezultati » i « Interpretacija » spojiti u zajedničko poglavlje « Rezultati i interpretacija ». To podrazumijeva da predstavljene rezultate odmah interpretira.

Prilozi

Na kraju kao poseban dio rada dodati su prilozi, npr. proračuni, primjeri upotrebljenih mjernih instrumenata itd.

Primjer za temu empirijskog rada:

Povezanost radnih navika sa uspjehom u učenju kod gimnazijalaca.

Citiranje i navođenje literature

Citiranje literature sadrži navođenje autora, godinu izdanja, naslov izvora, mjesto izdanja, štampa (npr. Musek, J i Pečjak, V. (1995). *Psihologija*. Ljubljana:Educy.)

Učenik navodi literaturu po abecednom razvrstavanju autora.

Pomoć profesora- mentora

Profesor- mentor vodi i pomaže učeniku tako, što pribavlja mjerila za ocjenjivanje seminarskog rada. Njegova uloga je da:

- a) vodi učenika u izboru i određivanju problema za rad,
- b) savjetuje ga pri nalaženju odgovarajućih izvora,
- c) predlaže moguće istraživačke tehnike,
- d) savjetuje pri problemima, na koje učenik naiđe,
- e) uvodi učenika u načela psihološke etike,
- f) sprema učenika za samostalnu izradu rada.

Ako profesor- mentor misli da učenik nije sam izradio maturalni rad, postupi u skladu sa Pravilima za izradu maturalnog, seminarskog rada, kojeg će donijeti Kantonalna maturalna komisija.

ABECEDA KLJUČNIH GLAGOLA U KATALOGU

Definirati: Odrediti sadržaj pojma sa navođenjem najvažnijih karakteristika.

Opisati: Navesti spoljašnje, prije svega čulno- spoznajne karakteristike događaja, pojava, klasifikacija i kategorija itd.

Upoređivati: Ustanoviti jednakosti, sličnosti i razlike među sadržajima u pogledu na jednu ili više osobenosti, npr. među različitim kategorijama.

Razlikovati: Prepoznati različitosti u oblicima, sadržini, funkciji, poimovanju, npr. među različitim pojmovima, metodama i tehnikama, teorijama itd.

Objasniti : Navesti ono što se ne vidi, što je skriveno, što je u skladu sa mišljenjem, npr. činioce odnosno uzroke neke pojave, argumente za neku tvrdnju, veze i odnose uopće.

Pojasniti: Pojašnjavamo apstrakcije : pojmove, pravila, načela, zakonitosti, zaključke itd.

S pojašnjavanjem učenik dokazuje da je shvatio bit sadržaja.

Ocijeniti, vrednovati, procijeniti: Utvrditi vrijednosti, manjkavosti, značaj određenih metoda, ideja i tvrdnji.

VREDNOVANJE ISPITA

1. Pisanje rada

Ispitna polovina	Vrijeme za rad	Dobiva po ocijeni	Ocjenjivanje
1	90 minuta	30%	znanje
2	110 minuta	45%	znanje
Seminarski rad		25%	razmatranje

2. TIPOVI RADA I VREDNOVANJE

Ispitna polovina	Tip rada	Vrednovanje
1	tri struktuirana eseja , od kojih učenik bira dva	svaki esej 15 bodova
2	tri struktuirana rada	svaki rad 15 bodova
Seminarski rad		25 bodova

3. MJERILA VREDNOVANJA ISPITA I POJEDINAČNIH ISPITNIH DIJELOVA

Dostiže taksonomijski stepen krajnjih ciljeva u bodovima i postotcima za pojedine dijelove ispita.

	Ispitna polovina 1	Ispitna polovina 2	Seminarski rad	Zbir
znanje	8(8%)	9(9%)		17(17%)
razumijevanje i upotreba	14(14%)	21(21%)	15(15%)	50(50%)
interpretacija i vrednovanje	8(8%)	15(15%)	10(10%)	33(33%)
zbir	30(30%)	45(45%)	25(25%)	100(100%)

■ OCJENJIVANJE STRUKTUIRANIH ESEJA (Ispitna polovina 1)

Uopćene mjere za ocjenjivanje eseja:

Znanje	27%
razumijevanje i upotreba	46%
interpretacija i vrednovanje	27%

Mjerila ocjenjivanja

	Broj bodova
1. nivo: Učenik je napisao neke činjenice, ipak neke činjenice nedostaju.	1-2
2. nivo: Učenik je napisao sve činjenice koje su važne.	3-4
3. nivo: Učenik argumentira, ipak argumentiranju nedostaje, jasnoća i konzistentnost.	1-2
4. nivo: Učenik posjeduje jasno i konzistentno argumentiranje.	3-4
5. nivo: Učenik prosuđuje i zaključuje, ipak prosuđivanje prilikom zaključivanja ima nedostatke, odnosno previše je uopćeno (uopćavanje nije cjelovito utvrđenim činjenicama).	1-2
6. nivo: Učenički odgovori prosuđivanja i zaključivanja zasnovani su na utvrđenim činjenicama.	3-4

Navedeni dijelovi u eseju (činjenice, argumentiranje, prosuđivanje i zaključivanje) posebno se vrednuju.

Ako je učenik u navedenim dijelovima eseja pored pravilno napisanih, napisao i neke netačne odgovore, lako je ocijeniti da li je na 1., 3. ili 5. nivou.

Dodatni bodovi za unutarnju građu eseja

Dodjeljujemo u slijedećim primjerima:

1. Učenik je u sva tri dijela esejskog sastava (činjenice, argumentiranje, prosuđivanje i zaključivanje), pri ocjenjivanju dobio najmanje tri boda. Dijelovi eseja su dati jasno i koherentno;

3 boda

2. Učenik je u sva tri dijela esejskog sastava, pri ocjenjivanju dobio najmanje dva boda. Dijelovi eseja su dati jasno i konzistentno;

2 boda

3. Učenik je u sva tri dijela esejskog sastava, pri ocjenjivanju dobio najmanje dva boda. Jasnost i konzistentnost dijelova nije uopćeno cjelovita (neki su odgovori dvosmisleni, previše uopćeni, nelogično povezani , ponavljaju se itd.).

1 bod

Učenik ne dobija navedene bodove, ako ne odgovori, ako odgovori nisu povezani s pitanjem ili ako su svi odgovori pogrešni u bilo kojem dijelu eseja.

Primjer struktuiranog eseja

Veliko znanje i spretnost dobijamo prilikom učenja po modelu. Odredite njegov značaj. Objasnite šemu učenja po modelu i navedene nivoe dajte uz primjere. Prosudite razloge, zbog kojih, neke osobe, pri opažanju istoga modela, prevazilaze njegova viđenja , a drugi ne.

■ OCJENJIVANJE STRUKTUIRANIH ZADATAKA (Ispitna polovina 2)

U zadacima ocjenjujemo:

Znanje	20%
razumijevanje i upotreba	47%
interpretacija i vrednovanje	33%

Mjerila ocjenjivanja

	Broj bodova
1. nivo: Učenik je dao neke činjenice, ali sa nedostacima.	1
2. nivo: Učenik je dao sve činjenice koje su važne.	2-3
3. nivo: Učenik argumentira, ipak argumentiranju nedostaje, jasnoća i konzistentnost.	1-2
4. nivo: Učenik posjeduje jasno i konzistentno argumentiranje.	3-4
5. nivo: Učenik prosuđuje i zaključuje, ipak prosuđivanje prilikom zaključivanja ima nedostatke, odnosno previše je uopćeno (uopćavanje nije cjelovito utvrđenim činjenicama).	1-3
6. nivo: Učenički odgovori prosuđivanja i zaključivanja zasnovani su na utvrđenim činjenicama.	4-5

U struktuiranim zadacima ocjenjujemo odgovore za svako posebno postavljeno pitanje. Ako je učenik u navedenim pitanjima zadatka pored pravilnog odgovora zapisao neke netačne odgovore, lako je ocijeniti da li je na 1., 3. ili 5. nivou.

Dodatni bodovi za integriranost svih odgovora u interpretaciji zadataka

Dodjeljujemo u slijedećim primjerima:

1. Učenik je dao sve važne činjenice, jasno i konzistentno argumentira, te uopće prosuđuje i zaključuje, na osnovu utvrđenih činjenica.
3 boda
2. Učenik je dao sve važne činjenice, jasno i konzistentno argumentira, prosuđivanje i zaključivanje ima nedostataka, odnosno previše je uopćeno.
2 boda
3. Učenik je dao sve važne činjenice, argumentacija je nejasna i nekonzistentna, prosuđivanje i zaključivanje ima nedostataka, odnosno previše je uopćeno.
1 bod

Učenik ne dobija navedene bodove, ako ne odgovori, ako odgovori nisu povezani s pitanjem ili ako su svi odgovori pogrešni u bilo kojoj interpretaciji zadataka.

Primjer struktuiranog zadatka

Istraživač je htio utvrditi utjecaj pohvale na uspjeh u učenju. U istraživanju su sudjelovale dvije grupe učenika. U prvoj grupi nastavnik je kao uobičajeno potsticao učenike, a u drugoj grupi, često ih je pohvaljivao. Istraživanja su pokazala, da su učenici iz druge skupine dosegli bolji uspjeh u učenju, u odnosu na prvu grupu učenika.

- a) Koja grupa je bila kontrolna, a koja eksperimentalna? (3 boda)
- b) Zašto je potrebna kontrolna grupa? (4 boda)
- c) Provjerite teoriju učenja, na kojoj se zasniva istraživanje. (5 bodova)

U zagradama je naveden najveći broj bodova za odgovore na postavljena pitanja.
Za povezane odgovore učenik lako dobija 3 boda.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu psihologije mogu realizovati nastavnici koji su završili filozofski fakultet odsjek pedagogija i psihologija ili odsjek psihologija.